

Антония ВЕЛКОВА-ГАЙДАРЖИЕВА
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, България

КЪМ „СОФИЙСКИЯ РОМАН“ НА ИВАН ВАЗОВ

Antoniya VELKOVA-GAYDARZHIEVA
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo, Bulgaria

MORE ON IVAN VAZOV'S "SOFIA NOVEL"

One of the core themes in Vazov's short stories offers an original chronicle, a picture of the city life and culture in Sofia, its character and mentality. The capital city motif in Vazov's works was approached and analyzed forty years ago by Svetlozar Igov in his article "On the Sofia Novel of Ivan Vazov", which in turn was rejected by the then literary circles. Taking this article into account, this paper reconstructs and interprets the complex relations and the literary clash between the most original modern Bulgarian literary historian Svetlozar Igov on the one hand, and the key poet and leader of the "April generation" Lyubomir Levchev on the other hand.

Ключови думи: софийски разкази, Иван Вазов, Светлозар Игов, Любомир Левчев.

Key words: Sofia short stories, Ivan Vazov, Svetlozar Igov, Lyubomir Levchev.

Една от важните книги, издадени във връзка с честваната 170-годишнина от рождението на народния поет, е „Софийски разкази“ на Иван Вазов. Книгата е факт благодарение на прекрасната идея на проф. Милена Кирова, която събира и подрежда хронологично разказите на Патриарха със софийска тематика.

За софийската тема у Вазов още преди четири десетилетия пише Светлозар Игов в статията си „Към софийския роман на Иван Вазов“, публикувана в „Литературен фронт“, бр. 28 от 10 юли 1980, по повод 130-годишнината от рождението на Иван Вазов. Текстът е разгромен и това е поредната атака срещу автора на единствената цялостна „История на българската литература“, която по възможно най-автентичния вътрешнолитературен и теоретико-методологически аргументиран начин подрежда, тълкува, периодизира националните художествени ценности.

През 80-те се разгръща драматичната съдба на Светлозар-Иговата литературноисторическа творба „История на българската литература“, придала образно-наративна плътност и аналитична интерпретаторска дълбочина на историческия ход на художествено-естетическите явления и достойнства (Велкова-Гайдаржиева 2019).

Издателските перипетии и личнобиографическите изпитания на автора на този впечатляващ литературноизследователски и творческо-визионерски труд минават под неизменната тежка сянка на Любомир Левчев, изиграл главна роля за забраната на Светлозар-Иговата *История*.

Защо обаче тоталитарният „библиокост“ вкарва в „черните списъци“ и Светлозар-Иговия труд? На въпроса на Ал. Панов какви са причините *Историята* да остане за цели десет години в редакторските чекмеджета, авторът ѝ отговаря така: „Лично диктаторът санкционира труда ми, а след нежеланието ми да се примиря с тази забрана – последваха и поредица от репресии. Въпреки че той навярно е имал и лични причини за това, до голяма степен бе и вдъхновен от някои свои фаворити, които имаха свои собствени причини да ми пречат – един, защото бе установил монопол върху българската литературна история и виждаше в мое лице съперник (и навярно по-талантлив, защото на бездарниците в тоталитарната епоха се даваше винаги предимство, тъй като не застрашаваха никого), и друг, който се беше оскърбил, че не го признавам за „пълновластен фюрер“ на литературното „министерство“, което му бяха повели...“ (Велкова-Гайдаржиева 2017: 314–315).

Без да назовава поименно, Св. Игов визира две сред най-важните, заемащи най-високите етажи на литературната власт в НРБ по онова време, фигури – П. Зарев и Л. Левчев, като отговорни за подетата кампания срещу *Историята*.

П. Зарев е един от най-приближените на диктатора хора, до 80-а година председател на писателския съюз, а след това преместен на друга ръководна и почетна работа в БАН, а другият – Л. Левчев – председател на СБП, зам.-председател на Комитета за култура, водещият поет и лидер на „априлското поколение“.

На няколко места, реконструирайки историята на своята „История“, Св. Игов споделя, че след като я е написал, я предоставя на Димитър Кирков, който от своя страна я подготвя за печат в издателство „Наука и изкуство“. Директорката на издателството дори обявява предстоящото ѝ излизане в новогодишния брой на в. „АБВ“. След излизането на ругателското стихотворение на Л. Левчев обаче в „Литературен фронт“ през 1981 г., което коментирам по-нататък, въпросната директорка на „Наука и изкуство“ заплашва, че „ще изхвърли през прозореца“ „Историята“, „ако не си я взема, аз наистина не оставих труда си в ръцете на подобни „заслужили деятели на културата“. И всички останали опити да влезе през парадните врати или някоя тайна вратичка на което и да било издателство, останаха безуспешни, защото бе публична тайна, че трудът

ми е забранен „отгоре“, тъй като съм „неудобен автор“ (Велкова-Гайдаржиева 2017: 130).

Но нека проследим какви са мотивите Л. Левчев да поведе злостната кампания срещу автора на един национално значим литературоведски труд. В тази кампания попада и Иговата идея и интерпретация на „софийската проза“ на Патриарха. При това Св. Игов не само е забелязал (още в началото) таланта на поета, но и критически го е „узаконил“ чрез свое изказване във в. „Народна младеж“. Но само толкова. Как и кога започва да се копае (зее) дълбоката пропаст между две представителни (от диаметрално противоположен психо-биографичен, творчески-етичен, ментално-поведенчески тип) фигури на литературното поле от началото на 80-те години на миналия век?

През 1980 г. Левчев сменя от поста председател на писателския съюз акад. П. Зарев. Цялостното поведение на новия председател през годините развенчава утвърдилата се представа за моралния авторитет на твореца като фигура на духа, като „гарант на вечното“ (Бланшо 272). Вместо това един иначе талантлив поет се издига стремглаво по стълбицата на властта, предавайки таланта, продавайки съвестта. В тази посока безпощадно с аналитизма си е следното заключение на Пл. Дойнов: „Впрочем поезията му от първата половина на 80-те почти изцяло е изгубила каквато и да било дръзка пародийност и парадоксалност, видима все пак в текстовете му от 60-те; тя вече изцяло отговаря на етикета „държавна поезия“ – движи се по тематичния каталог на партията – държава, с поетика, заразена от свръхриторичност, помпозност, в един сложен стил, който ползва иронията само за да демонстрира ранговото превъзходство на пишещия, с лични и колективни тъги, напомнящи с идеологическата си тържественост за рутинен държавен траур. Става безпощадно ясно, че фразата „Левчев е подлога на властта, но иначе е голям поет“ е все повече невалидна. Публиката се среща с поезия, писана от автор на висока служба, за когото работи държавната машина, за да го въведе в ранг на „световен поет“ (Дойнов 2016а: 325 – 326).

Знаем, че в областта на изкуството разминаването между *poesis* и *mogibus* (нравственост) се усеща в гънките на езика, то не може да се прикрие, то „дразни“ ума и слуха.

За съжаление, от един момент нататък Поетът и Властникът говорят един и същ език – този на държавнополитическата машина. Певецът на „генералната линия“ на „победилния живковизъм“¹ (Дойнов 2016б: 70) знае и как и кого да възпява, и как и кого да громи. За него творчеството все по-малко пресъздава екзистенциалните дилеми и изгарящите съмнения на аз-а, за да се превърне в „дискурс на властта“, в език на службогонца².

¹ Дойнов, Пл. Конструиране и овластяване на „Априлското поколение“. // Генерация на властта: „Априлското поколение“ в българската литература. С., 2016, с. 70.

² Неслучайно в свое слово за Л. Левчев от 1981 г. в присъствието на самия поет М. Неделчев ще отбележи: „... в последните му книги отново се върна една категоричност в съжденията за света и хората, която сега стана съответна на младежкия стил

Знайно е, че писателят Васил Попов е сред най-добрите приятели на критика Св. Игов, един от първите му възторжени ценители. Именно неговата лична драма се превръща в основния залог, вкарал Л. Левчев и Св. Игов в междусобна битка³.

в сферата на политическото ни управление. Безспорно това бе стилът на една голяма фигура в новата ни политическа и културна история – стилът на Людмила Живкова. Левчев бе не само поет на този стил, той беше и продължава да бъде един от активните му създатели“ (Неделчев 2020).

³ „Случи се така – реконструира времето от началото на 80-те Игов, – че отново човекът, който в най-голяма степен ми помогна да си проясня механизмите на „игрите“ във властта, бе Васил Попов. Към края на лятото, вече върнал се от морето, Васил пак ме покани в „Тихия кът“ на приятелски разговор. Едновременно радостно-патетичен, но и някак подмолно тревожен, той ми каза, че „председателят“ го викал на разговор, предложил му да стане секретар по поезията и да се изкаже пръв на подготвяния писателски конгрес. „Ти, Паки, знаеш, не ми трябва никакви постове, за мен е достатъчно само да седя на стола, на който са седели Емилиян Станев, Ивайло Петров и Йордан Радичков, но...“ Знаех много добре, че Васил не е кариерист и не се стреми към никаква власт, но знаех и че вече е готов на известен компромис в името на това книгите му да могат да излизат.

Няколко години преди това Васил ми беше дал да прочета ръкописа на „Низината“ с молба за мнение. Прочетох го с голямо удоволствие и много добре разбрах умната пародийна стратегия на романа. Предложих на Васил само една малка поправка – отпадане на кратък епизод, и Васил се съобрази с предложението, което значи, че очевидно сам е имал някои колебания. Не пропуснах да му кажа и че съм забелязал иронията към „Звездите са мои“ в края на романа, където е и ключовата метафора за пеперудите – „отгоре червени, отдолу черни“. Цитирайки директно заглавието на първата Левчева стихосбирка, Васил иронизираше не само книгата, но и автора ѝ като пример за куха декларативна патетика, който скрива истината за действителността. Казах му и че авторът на стихосбирката няма да му прости това. Васил възрази, че това е лека шега, а с Левчев били приятели и той нямало да му се разсърди. Не мислех обаче, че обектът на шегата я възприема като „лека шега“. Не само това ме накара да изразя съмнение, че ще допуснат Васил да стане секретар на СБП.

И когато Васил ми каза за направеното му предложение да стане секретар на Съюза и да се изкаже пръв на конгреса, му казах откровено мнението си: „Левчев те лъже, никога няма да те направят секретар на Съюза“. Тъй като никога дотогава отношенията ни не се бяха обтягали, останах донейде стреснат от гневната реакция на приятеля си. „Напусни веднага масата ми!“ – каза Васил със сдържан глас, но напрегнато тяло и аз станах и се отдалечих. Знаех, че това значи скъсване на всякакви отношения помежду ни. Но разбрах, че Васил реагира така гневно, защото сам имаше съмнения в направеното му предложение и моят отговор потвърждаваше собствените му съмнения, на които той не желаше да повярва.

След няколко дни, минавайки през кафенето забелязах, че в „Тихия кът“ се е събрала голяма компания, в чийто център бе Васил. Самият той, забравил като че какво ми е казал преди няколко дни, се изправи и с широк жест ме покани да се присъединя към компанията. Веднага ми казаха и повода – Васил черпеше, защото го били приели

Смъртта на писателя и приятеля разтърсва ценителя хуманитарист. Тя е конкретният повод Св. Игов да напише социалнокритическото жестово стихотворение „Реплика към пиедестала на президиумите“ с адресат „Любомиру Левчеву“. С точните психографски поетически фрази, с морално осъдителните поанти, с творчески портретиращите метафори, с безупречно улучените профилиращи етикети Св. Игов очертава завинаги образа на един „много талантлив стихотворец“, зад чиито „красиви думи“ зее „най-страшната пустота“.

Непоколебимо уверен в моралните фундаменти на творчеството, Св. Игов сменя маските, разобличава позите, дешифрира явните и скритите ходове и стратегии на един поет, превърнал литературната власт в единственото свое поприще. За да мимикрира от един „безспорно талантлив стихотворец“ просто в „поет сред началниците и началник сред поетите“⁴.

за член на партията. Навярно мислеше, че този акт е подготовка за бъдещето му секретарство, но аз подозирах, че това е предварителна утешителна награда, която има за цел да го върмчи още по-жестоко в подготвяната измама.

Коего се и случи.

На скорошния писателски конгрес Васил наистина направи едно напълно не нужно конформистко изказване. На последното заседание, когато ставаше избирането на нов управителен съвет, започнаха да четат листата на предложените за нов управителен съвет, буквата В отмина, а Васил го нямаше в предложението. Седяхме с Иван Цанев на последния ред в залата на Народното събрание, където се провеждаше конгресът, и виждах добре Васил Попов, който бе седнал сам в средата на същия ред. Когато буквата В отмина, лицето му се смрачи, но изчака да прочетат списъка до края, може би се надяваше, че все пак ще чуе името си. Но не го чу. Облегна ръцете си върху банката, изправи се и излезе от залата. В настъпилата тишина се чуваше как под тежкото му тяло паркетът заскърца. Тишината в залата бе страшна, защото всички присъстващи разбраха защо Васил си излезе. Бе претърпял най-голямото публично унижение в живота си и сигурно се самопрезираше, защото бе допуснал да се самоизмами. Не го бяха включили дори в листата на доста разширения по това време управителен съвет, от чиито участници се избираха секретарите, а той се надяваше да бъде включен в доста по-тесния управленчески състав на секретариата.

След два дни, по обяд, си вземах кафе от бара и видях Васил да влиза в писателското кафене. Лицето му бе придобило някакъв болезнен сивожълтеникав цвят, очите ни за миг се срещнаха, помислих да приближа и да кажа нещо на приятеля си, но инстинктивно разбрах, че всичко, дори приятелски жест, в този миг би го наранило и не реагирах никак, а Васил вече бе изчезнал от погледа ми. След още няколко дни от Пловдив, където бе отишъл с гостуващи латиноамерикански писатели, долетя вестта, че е намерен мъртъв в стаята си в Новотела“ (Велкова-Гайдаржиева 2017: 131–132).

⁴ РЕПЛИКА КЪМ ПИЕДЕСТАЛА НА ПРЕЗИДИУМИТЕ

Любомиру Левчеву

Ти непрекъснато заставах пред някаква въображаема стена за
разстрел.

Но няма да те разстрелят.

Помисли си защо!

загадките на световното. За Л. Левчев обаче литературата престава да бъде изразител на богат духовен живот и разтърсващи истини за човека и неговата съдба. Напротив, зад Любомир-Левчевите думи „винаги уместни, колкото и да е тъмен и мръсен подтекстът им“, „винаги хубави, поетични, силно метафорични и дори сюрреалистични“, „няма неща, има Нищо“ (Игов 1995: 2).

Безкомпромисната морална позиция и философско-психологическа нахочливост на Св. Игов раждат заковаващи личностната характерология категоризации. Играейки със скрити цитати и алюзии към поетическите текстове на Левчев, критикът като че ли е „фотографирал“ най-дълбинните пластове на душата, най-потайните кътчета на мисълта: „Не, не се късат твоите интелегентски струни, поете./ Скъсани са твоите човешки струни“ (Игов 1995: 2).

Формулираното от Св. Игов в лапидарно-афористичен стил в книгата му за „Бай Ганю“ се отнася с пълна сила и за фигурата на Л. Левчев и мястото ѝ в анализите на българската култура. Един поет, който патетично-реторически заявява, че „звездите са мои“, се оказва, че „звездите“ и „небето“ отсъстват от дълбините на творческия му свят. И най-важното, отвъд красивите и завладяващо метафорични думи на поета зейва мрачната истина за липсата на „морален закон в нас“ (Игов 2008: 69).

В тази посока е една от запомнящите се поанти в текста с нравствено-психологически и философско-етически заряд: „Пиедесталът на президентите не е по-висок от подземията на болката“ (Игов 1995: 2). Издигнал се на върха на литературната и институционално-властовата, пирамида в НРБ, талантливият стихотворец стои все по-далече от звездите и все по-близо до абсолютната празнота.

А що се отнася до стихотворението с памфлетен характер на Св. Игов, то де факто е един изключително проникновен критико-оценъчен и портретиращо-интерпретативен текст, имащ за свой обект едно от най-ярките, но и най-противоречиви присъствия в българската култура от нейния социалистически период.

Светлозар Игов връчва текста лично на Любомир Левчев, а също така го споделя с двама свои приятели – с Блага Димитрова и с Драгомир Петров. Те, от своя страна, го разпространяват и той добива популярност в различни среди на българската интелигенция и общественост.

Но да надникнем в незакъснелия отговор със заглавие „Отговор през рамо“. Стихотворението на Левчев е публикувано като част от цикъла „Простосмъртни посвещения“, където има творби, посветени съответно на П. Карангов, на Л. Еленков, на К. Павлов. Публикацията е в „Литературен фронт“, година XXXVII, 22 януари, 1981, бр. 4, с. 4. „Отговор през рамо“ не носи конкретен адресат, но се откроява с мотото от С. Есенин: „Удържи меня, мое презрение. Я всегда отмечен был тобой“.

Още с мястото на публикацията в официоза Левчев демонстрира високоставеността си спрямо „простосмъртните“. Нещо повече, в последните

стихове на вдъхновението си, родено от презрение, лирическият му човек се идентифицира като безсмъртен: „А ти кажи на своите господари,/ че сме безсмъртни ние“ (Левчев 1981: 4). Самочувствието на вездесъщ, на недосегаем, на надпоставен прозира и в писмените, и в устнословесните му жестове. В режима на присъщия си високопарно-декламативен стил поетът ще противопостави на героическото минало на дедите, „воювали с титани“, своя „безславен враг“, „нещастник книжен“, един от „Онез, които тихо и усойно/ забравиха Паисия на път./ Онез,/ които/ тайната на Ботев,/ успяха в гроба си да отнесат./ Онез,/ които викаха: / „Бездарник!“/ на Вазов под високия балкон./ И Смирненски,/ и Гео,/ и Вапцаров/ погубиха по същия закон./ Те бяха изверги,/ те бяха страшни/ деца/ и властници на своя ден...“ (Левчев 1981: 4).

Стихотворението на Левчев излиза точно по времето, когато „История на българската литература“ е забранена. А в нея Св. Игов осъществява интерпретаторски обрат в разбирането за тези поети, чете ги през модерни тълкувателски призми, изчиства образите им от натрапени идеологеми и политико-обществени клишета (Велкова-Гайдаржиева 2017: 192 – 195). А в творбата на Левчев Св. Игов е обвинен в клеветничество и предателство на българските класици – от Ботев до Вапцаров. Вече коментирах, че стихотворно-критическият текст на Игов е изпълнен с блестящо улучени профилиращи формули, с персонализиращо-характерологични „дефиниции“ относно въпроса „Кой“ е Л. Левчев. И обратно, стихотворното вдъхновение на Левчев е изпъстрено с клевети, изопачавания, обиди, с инсинуации, злословия, с напълно абсурдни твърдения. Ходът на автора, разбира се, е твърде коварен, тъй като забранената *История* няма как да се чете, а в нея тъкмо литературноисторическите портрети за Ботев и Вазов, за Славейков и Яворов, за Елин Пелин и Йовков, за Дебелянов и Лилиев, за Далчев и Багряна, за Смирненски и Вапцаров са безспорна „класика в жанра“⁵.

Властимащият стихотворец, естествено, е убеден, че поетическите му внушения ще отекнат дълбоко в публичното пространство. Но както сам твърди обектът/субектът на неговите нападки, литературата се развива *въпреки* външните обстоятелства, въпреки общественно-политическата детерминираност. В крайна сметка, до 1980-а година Игов вече има зад себе си „Високо, при извора“, „Хуманизъм и творчество“, както и десетки рецензии, портрети, проблемни статии... Така че честните и стойностни литератори няма как да попаднат в клопката на държавния поет, който освен с професионалнолитературни нападки обвинява своя опонент и в ред идеологически грехове, градирайки ги в следния ред: „А той – / посяга смел,/ пъпчиво искрен,/ с отровата наемна лудо горд –/ безкласов,/ и безполов,/ и безсмислен...“ (Левчев 1981: 4).

⁵ Симптоматичен факт е, че в навечерието на 170-годишнината от рождението на народния поет излезе книгата на Св. Игов „Патриархът“ на издателство „Жанет 45“, 2020, в основата на която стои именно портретът на Патриарха от „История на българската литература“.

От висотата на партийно-държавната власт, която представлява в литературата, Л. Левчев раздава правосъдие. „Нещастникът книжен“ Св. Игов не спазва основни принципи на социалистическия реализъм и априлската линия. При което цялото му творчество е обявено за безсмислено!

За съжаление, написването на „История на българската литература“ съвпада с обособения от Пл. Дойнов четвърти етап при конструирането на априлското поколение: „... между 1981 и 1989 г. – етап на управление на литературното поле от поколението – десетилетието на късния живковизъм, при което СБП се оглавява от водещия „априлец“ Л. Левчев, а „априлското поколение“ се утвърждава като генерация на властта и гарант за обслужването на култа към личността на Тодор Живков в литературата“ (Дойнов 2016б: 18–19).

Застанал в присъщата за цялостния му поетико-политически кариеризъм недосегаемо героическа поза на своя монополизиран държавносоциалистически Олимп, литературният съдник ще призове: „Ела, момче, със своя луд подарък./ Налей отрова./ Аз ще я изпия./ А ти кажи на своите господари,/ че сме безсмъртни ние“ (Левчев 1981: 4). Декламативно-реторическото, социалистико-героическото начало е повече от очевидно⁶.

Иска ми се да отбележа още нещо важно. Светлозар Игов не публикува своя стихотворен памфлетно-портретиращ текст, който се разпространява апокрифно и добива небивала известност, тъкмо защото е силен с критико-оценъчните и профилиращите си проникновения и защото е дързък опит да се демаскира една от най-властимащите институционални фигури на социалистическото литературно поле. От друга страна, Левчев публикува своя „отговор“ в официоза „Литературен фронт“, с което отново подчертава над-поставеността си спрямо всички и всичко. От страниците на „Литературен фронт“ „Отговор през рамо“ звучи като обвинение, присъда, клеймото на които ще тегне над личността и творчеството на Игов цели десет години⁷.

⁶ Изключително проникателно е споделеното от М. Неделчев във връзка с особата и творчеството на Л. Левчев: „Винаги съм знаел, че той и съратниците му са цялостен продукт на комунистическата идеология, че – за разлика от по-стари поети и стихотворци – той не е имал нужда да се „пренастройва“, че идеологията е просмукана в мислите и думите му, че е пронизан от патоса ѝ, че тя за него е станала нещо „органично“, че самите му метафори и стил на изказ са „червени“. При самата му поетическа лексика се е извършил един естествен и спонтанен подбор на идеологически маркирани образи и словосъчетания: доминира пламтящото, бързо движещото се, устремното, признаците на радикалните промени, младежкото. Ако трябва да му намерим едно-единствено тогавашно българско име на всичко това, то може да е само следното: комсомолско. Любомир Левчев наистина е превърнал през 50-те и началото на 60-те години това „комсомолско“ в своя същност, в свой манталитет, в своя психология“ (Неделчев 2020).

⁷ Няма съмнение, че поведението на Левчев поражда поредица от апострофи от страна на българската интелигенция. Един такъв пример дава М. Неделчев в статията си „За историята на появата на едно слово за поета Любомир Левчев“, в която авторът

От посочените примери⁸ проличава огромната разлика в мисленето и жестовостта на двамата опоненти. Ако „стрелите“ на Игов са насочени към творческата и моралната същност на един поет, към *есенциално човешкото*, към сърцевинно творческото, то тези на Левчев вървят по повърхността на измислицата, на клеветата, на обидата. Някак литературният Властник иска да набеди свободния интелектуалец в какви ли не престъпления – дори колкото и куриозно да звучи, в литературно бездарие! Като че ли Левчев е безсилен да понесе огромното дарование и моралния ръст на своя по-млад съвременник. Благодарение на медийните и цензурните канали, които оглавява, засегнатият поет тиражира една почти рефреново повтаряна версия, а именно: „На една негова апокрифна епиграма отговорих „през рамо“. Изглежда, че оттогава той разви патологична омраза към мен. Където стане и където седне, държи речи срещу ми, изпълнени с такива небивалици и проклетия, че не зная как съм жив“ (Левчев 1998: 377). И действително фикционално изобретената Левчева версия се разпространява в публичното пространство от неговите многобройни „агенти“.

От своя страна, Св. Игов се чувства принуден да напише „нов отговор“, отново неполучил официална трибуна, но който „в преписи се разпространяваше широко сред българската общественост“ (Игов 1995: 2). Този „отговор“ отново е в стихотворна форма със следния наслов – „И пак ще ти кажа“. Не е нужно да го подлагаме на обстоен анализ. Отново на прицел са позърството, „карнавалността“, „лъжесвидетелстването“, „дворцовостта“, които демонстрира Любомир-Левчевата жестовост, както и неговите изпразнени от съдържание, „напарфюмирани“ поетически думи: „И напразно се заканваш,/ че ще изпиеш отровата./ Няма даже кой да ти я даде“ (Игов 1995: 2).

Демаскирана е (псевдо) нравствено-психологическата същност на един поет, заменил поезията с административно-командната и институционално-репресивна дейност:

*Но живота на своите събратя
ще тровиш
със забрани,
със закани
и с юбилеи.*

Писан след бляскаво-помпозния 50-годишен юбилей на Поета, неизменил на Априлската линия и Живковия режим, текстът на Св. Игов е критико-сатиричен отзвук спрямо хипертрофиралите форми на политико-цере-

самоцитира думите, отправени към лидера на „априлското поколение“ в литературата: „Лично аз не харесвам точно така озаглавеното стихотворение – „Отговор през рамото“ и смятам, че поет от ранга на Левчев не трябва да дава публичност на всичките си отрицателни емоции“ (Неделчев 2020).

⁸ Останалите разгръщам в по-голям текст.

мониална институционализация на един държавен поет⁹. В тази посока е и напълно резонното, аналитично изведено заключение постулат на Пл. Дойнов: „Без легитимиращата сила на моралния авторитет всеки писателски юбилей, дори най-старателно подготвяният и най-активно подкрепеният от държавата, може да произведе най-много увенчаване на *държавен поет*, не повече. Точно такива са повечето юбилеи в Народната република, а сред тях честването на 50-годишнината на Л. Левчев произвежда образец на юбилей на държавен поет в епохата на късната, Априлската НРБ“ (Дойнов 2016а: 314).

Безкомпромисна до онемяване, ударна, „убийствена“ е финалната поанта на „И пак ще ти кажа“: „че в страна на убити поети/ си на убийците/ поет“¹⁰.

⁹ Фактологично скрупульозната реставрация и проникновена интерпретация на въпросния юбилей вж.: (Дойнов 2016а).

¹⁰ И ПАК ЩЕ ТИ КАЖА

Напразно заемаш героически пози
и репетираш безсмъртната си смърт.
Твоят път е постлан не с куршуми,
а с думи – парфюмени рози.
Твоят път е безпътица,
а не път.
И напразно се заканваш,
че ще изпиеш отровата.
Няма даже кой да ти я даде.
Но живота на своите събратя
ще тровиш
със забрани,
с закани
и с юбилеи.
Срещу тебе ще стрелят само с конфети
в карнавални
и разни
дворцови игри.
Ще ти бъдат другари злодеи, не поети
или поети
със слова от лиглин.
Ще се кълчиш на изток,
ще се мяташ на запад
във родината своя
международно нелеп.
Докато някой ден
не узнаеш
внезапно,
че в страна на убити поети
си на убийците
поет. (Игов 1995: 2)

Да напишеш подобни редове преди 1989-а година срещу емблемата на литературното властолюбие и политическата употреба на литературната система в НРБ, е израз на интелектуална смелост и стопроцентова убеденост в думите, които произнасяш.

Държа да отбележа, че само на пръв поглед поднесената литературноисторическа реконструкция дотук изглежда като голямо отклонение от заглавието на настоящото изложение.

Да се върнем обаче на темата на този текст, която е пряко свързана с поредицата от репресивни мерки срещу автора на „История на българската литература“, организирани лично от председателя на СБП: „През лятото на 1980 г. публикувах в „Литературен фронт“ есето „Към софийския роман на Иван Вазов“, в която разглеждах разказната книга на Вазов „Драски и шарки“ като негов „софийски роман“. Оттук вземах повод за размисъл по оскъдността на урбанистичната чувствителност и тематика в българската литература, което обяснявах с преобладаващата аграрно-рустикална традиция на българската култура като резултат на закъсняло цивилизационно развитие. Тази моя статия, по-късно посветена на Тончо Жечев, близо половин година след публикуването ѝ предизвиква гневна идеологическа реакция, изразена в неподписана уводна статия в книжка 12 от 1980 г. на списание „София“. Броят на списанието всъщност излезе в края на януари 1981 г., след като в официоза „Литературен фронт“ бе публикувано стихотворението на Любомир Левчев „Реплика през рамо“, насочено срещу мен и обвиняващо ме в какви ли не идеологически грехове, най-страшният от които беше, че съм „безкласов“. Доста след излизането на тази заклеяваща ме идеологическа уводна статия на списание „София“, имаща заглавие „Закъснял, но необходим отговор“, главният редактор на списанието Стефан Продев ме извика на разговор, за да се извини за публикуването на уводната статия срещу мен, покани ме да стана член на редколегията на списанието (което отказах) и да давам свои статии за публикуване в изданието (което направих). Той ми обясни, че уводната статия против мен му била изпратена от Съюза на писателите написана и той бил помолен настойчиво да я публикува. Благодарен съм на Продев, че има доблестта да признае, че е бил подведен и от кого, ценя го като автор и за отстояването на независими позиции в трудни времена, поради което живковистите така го мразеха.

Като се върна сега към времето, когато бе публикувана уводната статия на списание „София“ срещу мен, разбирам, че това бе началото на дълга клеветническа война, организирана от тогавашния председател на СБП с намерението завинаги да бъде изхвърлен от литературния живот. Опитът вече ме бе научил, че няма да ми бъде дадено „право на отговор“, а и сам разбрах, че няма никакъв смисъл да пиша някакви опровержения. В статията ме обиждаше най-вече това, че именно аз като критик се опитвах да утвърждавам урбанистичната чувствителност в литературата, дори бях лансирал понятието „софийски стил“...“ (Велкова-Гайдаржиева 2017: 217 – 218).

Св. Игов споделя убеждението си, че най-достойният отговор срещу клеветите е не да слезе до тяхното равнище, а да напише достойна критическа студия върху зараждането и развитието на градската тема и урбанистичната чувствителност на българската литература. Тази статия е важна не само заради концептуалното визионерство на изследователя, свързано с типологическа особеност на литературата ни, но и заради устойчивостта на един поведенчески модел в творческата му биография. И най-върлите си зложелатели Игов оборва чрез концептуални текстове, които не могат да бъдат оборени! Никога ученият не се е поддавал на изкушенията да мултиплицира слухове, клюки, мълви; да навлиза в областта на интимно-битовото, на частно-личното с цел оклеветяване на опонента. Силата на интелектуалеца са собствените му литературнокритически, исторически, художествени текстове. Тъкмо в резултат от кампанийните нападки срещу му се ражда идеята да създаде портретни студии за най-значимите поети и белетристи, навлезли в литературата в края на 30-те и през 40-те години на 20. век, които въвеждат урбанистичната проблематика и чувствителност в българската литература – Павел Вежинов, Богомил Райнов, Александър Геров, Валери Петров, Александър Вутимски.

Може би няма друг български изследовател, който така концептуално плътно, аналитично разграничава „градската“ от „селската“ литература: „Селска литература“ по принцип няма, словесното творчество на селската култура е устно творчество, фолклор и митология, не „литература“. И самото село навлиза в литературата доста късно, и то от гледна точка на Града и гражданите – Хораций пише прочутата си „Възхвала на живота на село“ от позициите на римски гражданин. Селото проговаря за себе си в литературата доста късно. Преди това селото е виждано „отвън“ (Велкова-Гайдаржиева 2017: 223). А у нас, колкото и парадоксално да звучи, именно поради факта, че до 60-те години на 20. век България е все още селско-аграрна страна, в нея има и сравнително малко „селски“ произведения. За първи път българското село е видно като иманентна вселена „отвътре“ в творчеството на Елин Пелин, след него – при Константин Петканов, Георги Караславов, Илия Волен и т. н. Що се отнася до Йовков – селото като феномен сам по себе си у този писател присъства по много различен, трансцендиран, начин. Йовковите герои са: „... по-скоро герои от антични трагедии, отколкото от съвременното на Йовков българско село или от някакво стародавно село“ (Велкова-Гайдаржиева 2017: 224).

И така – че най-вероятният автор на уводната статия на сп. „София“ е Л. Левчев личи от стилистиката на заглавието, което почти дублира наслова на стихотворението „Отговор през рамо“. Очевидно е, че обвиненията към интерпретатора на Вазовата проза са насилени, измислени, абсолютно неадекватни на тезите и посланията на Иговия текст. Това, че уводната статия в сп. „София“ излиза неподписана, е резултат на една тенденция, разгърнала се през годините след 1944-а, която акад. Ив. Радев извежда така: „В началото обект за нападите на овластените критици Борис Делчев, Богомил Райнов, Панте-

лей Зарев, Пенчо Данчев, Стоян Каролев, Емил Петров и др. са „списъци“ от имена и книги на автори некомунисти, позволили си да се появят на книжния пазар – Константин Константинов с „Кръв“, Иван Радославов с „Българска литература“, Трифон Кунев със „Ситни, дребни... като камилчета“, Константин Петканов, Малчо Николов, Георги Константинов... Постепенно тактиката се променя и ставаме свидетели на обратното – ударите се насочват към конкретни, единични прояви, но в замяна на това пък се нанасят анонимно, с помощта на инициалите и псевдонимите“ (Радев 2001: 6).

Именно в тази по-късна проява на цензурата и поръчковите „убийства“ от писатели на писатели попада споменатата уводна статия на сп. „София“. Отново Ив. Радев отбелязва, че анонимността е много по-стриякаща, тъй като е обвееана от мистериозността на неизвестността и заплахата, която дебне от всякъде. Макар че 34–35-годишният Св. Игов е предполагал, че и зад неподписаните погромаджийски посегателства спрямо творчеството му се крие вездещата сянка на монополизирания литературното поле председател на СБП.

С присъщата за началническия маниер перфидност статията започва със следното на пръв поглед съвсем справедливо изречение: „В началото на юли във в. „Литературен фронт“ се появи статията „Към софийския роман на Вазов“, написана от талантливия наш критик Светлозар Игов“ (Анонимен 1980: 5). За да се изправи с целия си репресивен ръст противопоставителното „но“: „В статията има интересни наблюдения и хрумвания, но за съжаление, подчинени на погрешна идея“ (Анонимен 1980: 5). И третото изречение от уводния пасаж е вече заклеяващо: „Нейните изводи за мястото на София в духовния живот на България са толкова крайни, че на места звучат като анатема“ (Анонимен 1980: 5).

Всъщност в целия текст се наблюдава едно тенденциозно изместване, отиване в съвсем други плоскости, вървене по повърхността, по плитчината на Светлозар-Иговата изключително инвентивна, смислопораждаща и в литературноисторически, и в типологично-концептуален аспект постановка, според която: „... Вазов трябваше да избяга поне до някои от близките курортно-излетно-паркови околности, за да почувства природната свежест, в която единствено душата му можеше да живее, отвратена от социалната кал и смрад на големия град. Там някаква ведрина затрептяваше в душата му. И в душата на творбите му. Другите, „софийските“ разкази бяха преимуществено „мрачни“. И тук възниква въпросът: след като беше създал – понесен от вълната на историческото „пиянство на един народ“ – своя „сопотски“ роман „Под игото“, след като успя да навърже дори епизодите на своя „пловдивски роман“ „Нова земя“, все още окрилен от илюзиите на сравнително младата свобода и от победата на Съединението – щеше ли, питам, след това Вазов да може да организира прозаическите фрагменти на своето „софийско“ „преживяно, видено и чуто“ в един нов роман. Такъв „софийски“ роман Вазов не написа или по-скоро той си остана

само „драски и шарки“, мозаично разпилян, фрагментарно нахвърлян. Идеята за романовата същност на този „репортажно-фрагментарен“ софийски роман, която преди време подхвърлих, беше приета с благосклонен интерес от Вазовата изследователка Милена Цанева и затова се чувствам донейде задължен да продължа размисъла си. „Драски и шарки“ (с концептуален център „Кардашев на лов“) си остана само фрагментарно маркиран роман. София стимулира романово-епическата дестабилизация на Вазовото творческо развитие. Магическата романова формула на „Под игото“ се оказа под ударите на социалната действителност. И неслучайно напразното „търсене на героя“ се оказа единствената романова формула, композиционна канава, концептуално ядро на Вазовия фрагментарен „софийски“ роман. Но именно защото това „търсене“ бе напразно, „романът“ можеше да съществува само като фрагментарен, т.е. като своеобразен антироман...“ (Игов 1984: 28 – 29). Изследовател на романовото повествователно изкуство във всички негови периоди, Св. Игов търси генеалогичните „формули“, историко-обществените стимули, идейно-тематичните и структурно-композиционни концепти, пространствените образи и символи за написването на едно ново, епически разгърнато повествование, което се оказва невъзможно в „софийски условия“. Но както става ясно, „Закъснелият, но необходим отговор“ де факто не кореспондира по никакъв начин с идейно-генеративната теза и аргументи на „Към софийския „роман“ на Иван Вазов“.

Естествено, че авторът (авторите) на погромната статия не само не иска да признае концептуалната правота, но и не иска да вникне в цялостната художественоинтерпретаторска дълбочина на Иговата визия за българската литература и в частност за Вазовия художествен свят. А ракурсът на литературния историк спрямо Вазовата „градскост“ е типологично моделиращ, основополагащ за разбирането ни изобщо на света на Патриарха: „Вазов е типично градски писател, той не познава селото или по-точно го познава „отвън“. Неговата „селска“ глава в „Под игото“ – „Тлака в Алтъново“, е нещо като преразказ на картина от Мърквичка. Ние обаче не възприемаме Вазов и като градски писател по две причини. На първо място – защото Вазов има етноцентрична визия за света и историческите събития, и художественият персонаж се възприемат чрез принадлежността си към „българското“, а не към друг тип общности и ценности... А другата причина е, че у Вазов градчето е все още малко провинциално селище, нито вече село, нито още град, а Вазовите граждани буржоа са още от времето на ранния манифактурен капитализъм, на ръчно-занаятчийско домашно производство, от прединдустриалната фаза на капиталистическото развитие. И затова Вазовите български градчета и граждани – сравнявани със съвременния им европейски индустриален град и европейските буржоа от индустриалната фаза – са по-близки като че до патриархалното село, отколкото до европейската буржоазност и урбанизъм...“ (Велкова-Гайдаржиева 2017: 223 – 224).

И още нещо, именно Св. Игов и чрез *Историята* си задава един от възможните подходи към литературата – топологичния подход, предлагайки парадигматични модели за тълкувателски разрези – как именно се изграждат пространствените отношения в художествената творба, кои са структуро- и смислоопределящите топоси (места) в даден художествен свят. И в тази посока е проблематизираната липса в българската проза на модерния град, благодарение на което авторът типологизира особената междинна и поради това остро драматична съдба на балканските общества, които столетия се движат между бавния разпад на рустикалните структури и бавната урбанизация. Тази полуселска, полуградска менталност на Балканите (видима и от доминиращия селищен топос в прозата на Стефан Сремац, на Иван Вазов, на Борислав Станкович – малкия провинциален градец) предопределя и невъзможността за постигането на модерен европейски манталитет; за непостижимата модерност и „европейскост“ на буржоазно-градските, индустриално-капиталистически отношения; за отсъстващия в балканската проза модерен град като ядро на цивилизационните добродетели, като пространство на личната свобода и на духовната автономия; като топос, който създава свой уникален етос: „В този и за този град Вазов написа най-мрачните си картини. Тук се подвизаваше Алековият герой, завърнал се от „Европата“. Тук се мятаха Страшимировите невротизирани интелегенти. Тук, „в полите на Витоша“, се разплете трагично тъмният възел на Яворовата драма. Тук, в печалната тишина на историческото безветрие, си строяха къщи поетите от стихотворението на Фурнаджиев. Да, светлината на духа твърде бавно навлизаше в този град. Прочетете „софийските“ творби на българската литература и ще почувствате, че в тях героите сякаш не дишат, а се задъхват, сякаш не живеят, а се мятат. Българската литература, която познава и висините на духа (Ботев), и ширинето на пейзажа (Йовков), „в полите на Витоша“ сякаш заболяваше от клаустрофобия. Не само защото това са „символистки“ щампи, поетите на тази школа пишеха толкова много за „заклучените пространства“. Тук им се заключваха и душите“ (Игов 1984: 27). Както се вижда, тръгвайки от Вазовия недонаписан мозаично-фрагментарен софийски „роман“, изследователят преброява цялата българска литература, но и пръв задава идеята за конструирането на една „литературна география на България“ (Игов 1984: 22).

В контекста на казаното смайващо със своята изкуственост и циничност е обвинението, че Св. Игов е изпаднал в плен на ретроградно провинциално озлобление срещу София. Най-философско-исторически и европоцентристки мислещият литературовед, който задава световни мащаби, чрез които да се чете и осмисля родната художествена традиция, е обвинен в провинциалност. Това наистина е куриоз.

А Св. Игов разглежда София и от топологична, и от обществено-историческа, и от духовно-културна гледна точка като физиономично градско пространство със своята историческа съдба, със своята социокултурна специфи-

ка, със своя духовен капитал, пък бил той и „гробницата на поетите“, които „са може би най-одухотвореното място в този град“ (Игов 1984: 28). Виждаме отново тази светлостариговска склонност към типологично-формулното, към синтетично-есенциалното изразяване, което очертава същностното на социално-историческите и художествено-естетическите явления. А както знаем, гробницата от хилядолетия са естествено човешките индивидуални и колективни места на паметта. Така че в казаното няма нищо обидно за София. В тази посока е и есеистично-метафоричният финал на Иговия текст: „Гробът на Вазов е също тук – в самото сърце на този град. Един голям гранитен камък. Не си спомням вече откъде. Някъде от България.

И Яворов донесе малко светлина, смесил слънцето на чирпанска лоза с порива на хайдушките си копнения. И синьото око на поета Гео, и сребърните крила на Лилиевите пеперуди, и бялата добруджанска лястовица на Йовков, и лягната косаческа нощ на Елин Пелин, и лъчезарно Ясеновата ведрина на Балкана, и Вапцаровият пирински полъх, и руменината на откраднати праскови. И Димчовите белоцветни вишни.

Така се създава ако не град – то Духът му!

Така „мрачният прах“ се разсейва от „слънцето на тази страна“ (Игов 1984: 30).

Дори в тази емоционално въздействаща и събираща цялата българска литературна класика поанта личи типологическата дълбочина в мисленето на един автор на концептуална „История на българската литература“. При това за Игов София е не само град, отличаващ се с провинциално-догонващия манталитет, но и с устрема към завоеванията на европейския дух, към широко скроените прояви и жестове на една модерна столична интелигенция. Но за съжаление, нито философско-историческите, нито културно-семиотичните, нито интерпретаторски-аналитичните съждения и проникания на Игов не намират отзвук в „Един закъснял, но необходим отговор“.

Критикът, хуманитаристът Св. Игов е може би единственият, който последователно и смислоторчески утвърждава урбанистичната чувствителност в българската литература във всички възможни нейни проявления. Нещо, което уводната статия в сп. „София“ или не осъзнава, или съвсем тенденциозно загърбва. Разбира се, Игов не пише нито апология, нито крайно отрицава „литературна София“, а по-скоро прави социофилософски, историкокултурен и художественотълкувателски разрез на столичния град, в който Дебеляновият човек симптоматично броди „бездомен и самин“ и скръбта му „расте, расте, расте...“. Всъщност есето на Св. Игов съдържа редица екзистенциално-философски обобщения и инвентивни литературноинтерпретативни наблюдения, които отвеждат до глобалистични и народопсихологически, и геополитически, и битийни проникания, свързани с националната съдба и човешкото съществуване изобщо. Те, напълно очаквано, са недовидени, изкривени, преиначени, за да бъдат коментирани в напълно друга посока: „Ето защо парадоксално е

именно сега, когато нещата са коренно променени, отново да се сблъскаме със злобата на миналото, и то издигната до съвременна литературнокритическа позиция. За съжаление, точно това прави С. И. Нито една от житейските и творчески драми в българската литература, посочени в неговата статия, не може да се обясни исторически вярно от тази позиция. Тезата за „някаква тайнствена предварителна обреченост“, която според автора предварително витаела „във връзката между този град (София) и литературата“, не издържа никаква критика. Плод на лекомислена заблуда или на едно неконтролирано влечение към куриоза, към „ново“ преткриване на фактите и съдбите, тя шокира със своята ненаучност. Дори в самото позоваване на такива понятия като „тайнствена“, „предварителна“, „обреченост“ има нещо нездраво и демодерирано, взето направо от речника на мистичния символизъм“ (Анонимен 1980: 5).

Атакувана е не само тезата на Йгов за София като „негостоприемен“ град за представителите на българската художественотворческа интелигенция, но и високотипологизиращия му философско-хуманитарен речник, както и художествено-естетическите му тълкувания с битийно-метафизичен хоризонт. Защото изследователят схваща столицата не само като обществено-исторически детерминирано явление в социо-географската карта на България, но и като пространство със собствени, „самородни“ символи и енергии, връзки и йерархии, герои и сюжети. Нещо, което няма как да се хареса на партийно-идеологическите стражи на културата, според които „...не градът сам по себе си е виновен за трагичното в тези съдби, а обществото, което го управлява. Това е основна марксистическа истина и ни е неудобно, че се налага да я припомним. Да, буржоазна София беше мащеха за много български писатели. Но столицата не беше „предопределена“ от съдбата за тази роля, въпреки измислицата с „тайнствената предварителна обреченост“, а от буржоазната класа, която я владееше и която беше мащеха на цялата българска култура. Ето я истината!“ (Анонимен 1980: 6).

Безапелационният противопоставителен подход спрямо културните явления е повече от очевиден. За него е непонятна съдбовността в осмислянето на духовните феномени, още по-малко историософските пронивания на литературния критик. Откъдето и презрително-принизяващата реторика на отрицателите му: „Горката София! Гарваните и вълците са всичко, което тя е оставила в националния спомен. Малко е неудобно, но трябва да признаем, че подобни „факти“ приличат на най-обикновени литературни „факти“ (Анонимен 1980: 6). Очевидно е и примитивизиращото, елементаризиращото тълкувателско подвеждане. Войнстващо-дискредитиращият тон не допуска възможността София да се възприема като културно-семиотически белязано пространство със собствена аура и пулс, със собствени обитатели, общественополитически и духовни елити, със собствени професионални кръгове и прослойки, със собствен ритъм и физиономия, със собствени пейзажи и типажи. Така както я представят Вазовите „софийски разкази“.

Идеологическите клишета и публично-властовият жаргон „десемантизират“, обезсмислят идейногенеративната типологично-моделираща теза на хуманитариста, четенето на София като културен код и социален стил, като обиталище на нравствено-психологически и гражданско-поведенчески типове. Нещо повече, в порицаващ дух е категоризиран „квазиподходът“ на Св. Игов към интерпретирането на София като социокултурен феномен: „В литературно-критическата практика съществува един „закон“, който води често до опасни последици. Това е законът на *елиминирането*. В случая негова жертва е станал С. И. По силата на този закон нещата се доказват, като се съкращава истината за тях“ (Анонимен 1980: 6).

Сляпо подчинен на този „лъжезакон“ според анонимката, Св. Игов е обвинен в самоцелно оригиналничене и ерудитско позиране. Говоренето за въпросния литературнокритически закон е поредната реторическа техника, която цели да се внуши обективност, научност на обвинението срещу ненаучните своеволия на младия литератор. Патосът на цялата редакционна статия е да се защити социалистическият имидж на работническо-интелигентска София, на възходящото битие на столичния град.

А както го доказват всичките текстове на Св. Игов и до онази далечна 80-а, и до днес, усетът му за извънвременното и преходното на сцената на духовните ценности е безпогрешен. Св. Игов е изследовател, за когото българското литературно пространство е обозримо. От погледа му не убягва нито една значима авторска персона, нито едно естетически стойностно заглавие от художествената традиция и от съвременното му литературно поле, етапните явления, независимо дали става дума за софийската актуална публичност или за провинцията. Докато авторите на кампанийната статия срещу Игов изповядват подчертано софиоцентричен патос, от позицията на който Игов е обвинен в омраза към наследството, но най-вече към съвременните му духовни завоевания на столичния град: „Личните антипатии не са позиция. Особено когато тези антипатии събуждат отдавна опровергани и забравени обвинения. Когато ни връщат към злобата на едно време, която никога не е помагала за развитието на българската култура“ (Анонимен 1980: 7).

„Поучително-пропедевтичният“ културнополитически финал трябва да послужи за назидание на свободно- и концептуалномислещия литератор, който всъщност не би могъл да си представи собствения си живот отвъд столицата, извън литературното време и кипене на столичния художественотворчески елит.

И така, манипулативно преиначеният, публикуван в редакционната анонимна статия на сп. „София“, прочит на Светлозар-Иговото есе „Към софийския „роман“ на Иван Вазов“ като антисофийски критически текст, бележи началото на една клеветническа война срещу автора на жанрово най-представителния труд на българската литературна история, организирана от „тогавашния председател на СБП с намерението завинаги да бъде изхвърлен от

литературния живот“ (Велкова-Гайдаржиева 2017: 2018). Идеологически заклеяващата статия излиза в края на януари 1981 г. Няколко месеца по-късно, през май, директорът на Института за литература Тончо Жечев съобщава на младия, но отдавна доказал професионалната си зрелост изследовател, че му е даден ултиматум – или да уволни непокорния автор, или самият професор да напусне директорския пост. Миролюбивият проф. Жечев настоява в името на спокойната работа в Института Игов да напише извинително писмо. Но това е вече друг литературноисторически сюжет, нямащ общо нито със софийската тема у Вазов, нито със същинските ценности на българската литература.

А Любомир-Левчевите литературно-политически погроми срещу младия изследовател като един от „Онез, които тихо и усойно/ забравиха Паисия на път./ Онез,/ които/ тайната на Ботев,/ успеха в гроба си да отнесат./ Онез,/ които викаха: / „Бездарник!“/ на Вазов под високия балкон./ И Смирненски,/ и Гео,/ и Вапцаров/ погубиха по същия закон“ (Левчев 1981: 4), няма как да не останат на равнището на овластената клевета, на човешката неприязън, на „мрачния софийски прах“. Но и няма как да се преборят със Светлозар-Иговите думи за софийските гробища като „най-одухотвореното място в този град“ (Игов 1984: 28), осветен от гранитния камък на Вазов, побрал в себе си „България цяла“, от Яворовите хайдушки копнения, от сребърните крила на Лилиевите пеперуди, от бялата добруджанска лястовица на Йовков, от Ясеновата ведрина на Балкана, от Димчовите белоцветни вишни...

Защото: „Така се създава ако не град – то Духът му!“ (Игов 1984: 30).

ЛИТЕРАТУРА// BIBLIOGRAPHY

Анонимен 1980: *Анонимен*. Закъснял, но необходим отговор. – София, № 12 [Anonimen 1980: *Anonimen*. Zakasnyal, no neobhodim otgovor. – Sofia, № 12.]

Бланшо: *Бланшо, М.* Предстоящата книга. София: Критика и Хуманизъм. [Blansho: *Blansho, M.* Predstoyashтата kniga. Sofia: Kritika i Humanizam.]

Велкова-Гайдаржиева 2019: *Велкова-Гайдаржиева, А.* Апология на „История на българската литература“ от Светлозар Игов. // Портал Култура, 06.11.2019, (<https://kultura.bg/web>). [Velkova-Gaydarzhieva 2019: *Velkova-Gaydarzhieva, A.* Apologia na “Istoriya na balgarskata literatura” ot Svetlozar Igov. // Portal Kultura, 06.11.2019, <https://kultura.bg/web> (20.11.2019).]

Велкова-Гайдаржиева 2017: *Велкова-Гайдаржиева, А.* Световете на литературата. Разговори със Светлозар Игов. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“. [Velkova-Gaydarzhieva 2017: *Velkova-Gaydarzhieva, A.* Svetovete na literaturata. Razgovori sas Svetlozar Igov. V. Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“.]

Дойнов 2016а: *Дойнов, Пл.* Първият юбилей на държавния поет. Любомир Левчев на 50 години. – В: Генерация на властта: „Априлското поколение“ в българската литература. София: Кралица Маб. [Doynov 2016a: *Doynov, Pl.* Parviyat Yubiley na darzhavniya poet. Lyubomir Levchev na 50 godini. – V: Generactziya na vlastta: „Aprilskoto pokolenie“ v balgarskata literatura. Sofia: Kralitsa Mab.]

Дойнов 2016б: *Дойнов*, Пл. Конструирание и овластяване на „Априлското поколение“. – В: Генерация на властта: „Априлското поколение“ в българската литература. София: Кралица Маб. [**Doynov 2016b:** *Doynov*, Pl. Konstruirane i ovlastyavane na „Aprilskoto pokolenie“. – V: Generatsia na vlastta: „Aprilskoto pokolenie“ v balgarskata literatura. Sofia: Kralia Mab.]

Игов 1984: *Игов*, Св. Към софийския „роман“ на Иван Вазов“. – В: Грозните патета. Критическо ежедневие. София: Български писател. [**Igov 1984:** *Igov*, Sv. Kam sofiyskiya „roman“ na Ivan Vazov“. – V: Groznite pateta. Kriticheskoe ezhednevie. Sofiya: Balgarski pisatel.]

Игов 1995: *Игов*, Св. Две стари стихотворения. – Литературен форум, № 4, 25–31. I. [**Igov 1995:** *Igov*, Sv. Dve stari stihotvoreniya. – Literaturno forum, № 4, 25–31. I.]

Игов 2008: *Игов*, Св. „Бай Ганю“ и Бай Ганю. Загадъчната творба за проблематичния българин. Пловдив: Жанет 45. [**Igov 2008:** *Igov*, Sv. „Bay Ganyu“ i Bay Ganyu. Zagadachnata tvorba za problematichnia balgarin. Plovdiv: Zhanet 45.]

Левчев 1981: *Левчев*, Л. Отговор през рамо. – Литературен фронт, година XXXVII, № 4, 22 януари. [**Levchev 1981:** *Levchev*, L. Otgovor prez ramo. – Literaturno front, godina XXXVII, №4, 22 yanuari.]

Левчев 1998: *Левчев*, Л. Ти си следващият. София:Труд. [**Levchev 1998:** *Levchev*, L. Ti si sledvashtiyat. Sofia:Trud.]

Неделчев 2020: *Неделчев*, М. За историята на появата на едно слово за поета Любомир Левчев. // Електронно списание LiterNet, 05. 06. 2020. № 6 (247). [**Nedelchev 2020:** *Nedelchev*, M. Za istoriyata na pojavata na edno slovo za poeta Lyubomir Levchev. // Elektronno spisanie LiterNet, 05. 06. 2020. # 6 (247).]

Радев 2001: *Радев*, Ив. Литературните погроми. Поръчкови „убийства“ в новата ни литература. В. Търново: Слово. [**Radev 2001:** *Radev*, Iv. Literaturnite pogromi. Porachkovi „ubiystva“ v novata ni literatura. V. Tarnovo: Slovo.]